

Colecția BIBLIOTECA POLIROM este coordonată de Bogdan-Alexandru Stănescu.

Această lucrare a beneficiat de sprijin din partea Programului de ajutor la publicare al Institutului Francez.

Andrei Makine, *Une femme aimée*

Copyright © Éditions du Seuil, 2013
All rights reserved

© 2013 by Editura POLIROM, pentru traducerea în limba română

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Foto copertă: © Alvaro German Vilela/Depositphotos.com

www.polirom.ro

Editura POLIROM
Iași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1,
sector 4, 040031, O.P. 53, C.P. 15-728

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

MAKINE, ANDREÏ

O femeie iubită / Andrei Makine; trad. din lb. franceză de Daniel Nicolescu. –
Iași: Polirom, 2013

ISBN print: 978-973-46-3406-4
ISBN ePub: 978-973-46-4157-4
ISBN PDF: 978-973-46-4158-1

I. Nicolescu, Daniel (trad.)

821.133.1-31 – 135.1

Printed in ROMANIA

Andrei Makine

O femeie iubită

roman

Traducere din limba franceză
de Daniel Nicolescu

POLIROM
2013

Cea dintâi dimineață geroasă a redesenat parcul. Oleg a ajuns înaintea întregii echipe, înainte să se lumineze de ziuă, iar frigul alb îl hipnotizează – cum să-și poată recunoaște, îndărătul chiciurii, reperatele: tufișurile, aleile, cursurile de apă?

Cu o zi înainte, Kozin i-a cerut să pregătească planurile care urmau să fie filmate: scene cărora le trebuia anticipată turnarea, fiindcă actrița est-germană, „bătrâna Ecaterina“, tot nu sosise. Nu părea greu să alegi locurile unde nepoții țarinei, Alexandru și Constantin, mai mari cu câțiva ani, se jucau, pescuiau cu un năvod, tăiau lemne...

I-a imaginat sub un soare de vară – și acum era cam greu să-i vadă iar zbenguindu-se pe povârnișurile acelea amortite de frig. Doi prinți educați potrivit preceptelor filosofice ale secolului, niște mici voltairieni într-un cadru rousseauist. Alexandru este hărăzit unei glorii de monarh luminat. Constantin (nume predestinat!) va domni pe tronul Constantinopolului: copilul a avut drept doică o grecoaică – pentru a putea sorbi, odată cu laptele, și marele vis bizantin... Până atunci, sunt doi băieței neastâmpărați care amestecă rusa cu franceza, care sunt pasionați de paradele gărzii și care se joacă împreună cu favoritul bunicii lor exuberante.

Dimineața asta albă îl împiedică pe Oleg să se gândească la vânzoleala jocurilor, la ecoul râsetelor... Memoria lui urmărește traseul a două vieți de copil. Alexandru: adolescent

visător, apoi tânăr bărbat cu numeroase proiecte umaniste pentru imperiul său, dar și trădătorul care în 1801 îi va lăsa pe complotiști să-iucidă tatăl, pe Pavel I. Război împotriva lui Napoleon, înfrângeri, Moscova incendiată, victorii, Parisul cucerit de cazaci, o viață doldora de aventuri galante, dar ruinată de vinovăția față de tatăl lui, pe care n-a vrut să-l salveze. Constantin: copil răsfățat care devine ostaș capricios și apoi potentat arogant. Beții, soldați și civili cotonogiți, violuri, crime...

„La ce bun toate astea?“, se surprinde Oleg șușotind. Doi puști care se joacă, doi adolescenți care visează, doi bărbați care poartă războaie, care mint, trădează,ucid... Și pe urmă, pauză! Câmpul ăsta argintat, aurul de sub foițele de gheață, aburul propriei respirații. Nimic altceva. „Și atunci, la ce bun toate astea?“

În depărtare, sub un șir de arbori bătrâni, un accent întunecat, la început neclar, apoi adoptând cadența unui om în mers. Un muncitor, dacă e să te iei după uniforma de lucru albastră, un instalator venit să ferească de îngheț artelezienele. Sau mai degrabă o muncitoare – are părul împletit într-o coadă, o geantă pe umăr, hainele albastre... Nu, sunt niște jeans – o haină și niște pantaloni –, cu un fular în jurul gâtului. Vreo turistă rătăcită?

Femeia se apropie, zâmbește, spune ușor încurcată:

— Îl caut pe Mihail Kozin... Sau pe cineva din echipa lui. Mă aflu în Petrodvoreț, nu-i așa?

I se simte accentul – o asprime surdă a consoanelor. Surpriza este însă atât de mare, încât numele necunoscutei („Eva Sander“, după cum s-a recomandat) nu izbutește să se suprapună cu persoana așteptată. „Bătrâna“ Ecaterina a II-a... Actorii își închipuiseră descinderea unui star: avion privat, scânteieri de flash-uri... Și, ca să-i explice întârzierea, se întrecuseră în

scenarii bășcălioase: „I-a fost deturnat avionul în Seychelles... Preferă s-o joace pe Cleopatra la Hollywood...”

Și iat-o acum pe femeia aceasta, cu chip palid și ușor colțuros, cu ochi mari și cenușii care oglindesc albeața copacilor și lumina mată a cerului.

O pune la curent și, departe de conversație, adânc înăuntrul lui răsună limba a cărei umbră sonoră poate fi percepută în rostirea Evei. Germana, adică limba în care, copil fiind, a auzit-o pe mama lui vorbind, sau mai degrabă cântând, pe deasupra pătuțului său de prunc.

— Pot vorbi germana, dacă doriți, îi propune el.

Ea râde molcom:

— Trebuie să nu uit să vorbesc rusește. Ecaterina a făcut eforturi mari să învețe limba... Doriți o cafea? Am un termos...

Străbat parcul. Liniștea amintește de o seară de iarnă. La cotul unei alei, Oleg descoperă o mașină străină a cărei culoare gri, cu o pojghiță de chiciură, te duce cu gândul la o catifea ponosită. Își amintește că a văzut modelul ăsta de break într-un film din anii șaizeci. Iau loc înăuntru de parcă ar porni în călătorie. Eva lasă portiera deschisă. Izul cafelei se combină cu amăreala aerului...

— Nu e așa de tare ca aceea făcută de Ecaterina, spune ea. Un favorit al ei se pare că a făcut sincopă vrând să-i încerce gustul. Fiți, totuși, cu băgare de seamă, pentru că pe mine cafeaua asta m-a ținut trează o noapte întregă...

Surâde și privirea ei trădează această oboseală nocturnă, precum și reflexul unui drum care șerpuiește la nesfârșit în lumina farurilor.

— Veniți de la Berlin?

Oleg crede că știe răspunsul și se consideră un idiot pentru că nu e în stare să evite asemenea banalități.

— Nu, eram în Italia. Credeam că voi ajunge la timp pentru filmări. Asta pentru că subestimăm mereu vigilența vameșilor din țările surori. La granița poloneză, nu se mai termina. Și-apoi, ca să intru pe teritoriu sovietic... Ar fi trebuit, înainte, să joc într-un James Bond!

Pentru cei care locuiesc de partea asta a zidului Berlinului, cuvântul de ordine este umorul.

La intrarea în parc se oprește un microbuz care îi transportă de la Leningrad pe actorii mai vârstnici, pe acei „potențați poticniți”, cum le spune Dina. Și pe câteva văduve care, ca niște exponate de muzeu, întruchipează în film vestigiile epocii lui Petru cel Mare. Una dintre ele coboară anevoie, sprijinită de Kozin.

— Trag nădejde că regizorul vostru nu m-a înlocuit cu doamna asta pentru rolul Ecaterinei. Bun, o să-i prezint scuzele mele de șofer nepriceput. Bărbaților le place să audă că femeile sunt niște catastrofe la volan...

Se duc înspre ceilalți și, prin toropeala care pune din nou stăpânire pe ea, Eva murmură:

— Într-o zi așa de geroasă, țarina ar trebui lăsată să coasă liniștită niște salopete pentru nepoței...

Această primă întâlnire adună în ea tot ceea ce va putea să observe de-a lungul filmărilor cu Eva Sander. Actrița va rămâne firească, fără aere de vedetă, trezind chiar o vagă decepție printre ceilalți colegi: și-o imaginau într-o limuzină, alături de un erou hollywoodian! Oleg va percepe detașarea ascunsă sub interpretarea energică, adică acele clipe când, deși prezentă, ea va fi fiind aiurea. Doar el va fi în stare s-o regăsească în ea pe necunoscuta care mergea pe sub copacii poleiți cu gheață.

Aspirantul Mamonov e însărcinat de Potemkin să-i înmâneze Ecaterinei o acuarelă, înfățișând un peisaj bucolic. Se întoarce cu o apreciere ambiguă. „Desenul e drăguț, dar culorile – mediocre“, scrisese împărăteasa pe dosul hârtiei. Acest Mamonov, calmuc de origine, are o piele gălbuie. Potemkin e gata să găsească un alt bărbat, când Ecaterina vine să-l liniștească: desenul (musculatura, vigoarea fizică...) este excepțional, așa că hai să uităm „culorile“ – carnația asta asiatică.

Oleg a verificat: mai multe izvoare istorice adevăresc șmecheria cu acuarela.

E cea dintâi scenă în care joacă Eva Sander. Impune un stil foarte profesionist în simplitatea lui. „Economie de gesturi, notează Oleg. Efecte vocale bine conduse. În locul unei concupiscente de bătrână desfrânată, doar un freamăt al nărilor – o lupoaică amușinând prada...“

În două sau trei rânduri, Kozin repetă gestul său aprobator: un fir de ață petrecut prin urechile acului. Apoi abandonează gestul. Eva nu dă impresia că interpretează un rol, ci că povestește ce a trăit. Adesea, propune refacerea unei secvențe atunci când un detaliu o contrariază sau când un actor nu și-a obținut „acul și ață“.

Oleg încearcă să traducă în vorbe admirative ceea ce ar exprima Kozin dacă n-ar fi bâlbâit:

— Gorki ar vorbi despre fierul feros. Da, sunteți o Ecaterina la puterea a zecea!

Eva răspunde cu răceală:

— Sunt doar Ecaterina pe care ați imaginat-o. Nu o interpretez decât pe acea Ecaterina.

Oleg și-a ales prost momentul: urmează s-o filmeze pe țarină intrând în alcovul unde o așteaptă Mamonov – un trup de o virilitate copleșitoare, brutală. Dezlănțuirea amoroasă e ritmată prin sarabanda de miniaturi erotice de pe pereți. Răsuflarea amanților e amestecată cu o voce din off – o scrisoare a Ecaterinei în care vorbește despre Mamonov: „...o inimă minunată altoită pe o natură de mare onestitate... o admirabilă educație... aplecare spre poezie...”. Se zăresc brațele zdravene ale bărbatului, încordarea lor violentă, forța lor dezgustătoare. Și o femeie, această Ecaterina îmbătrânită care-și oferă trupul – un trup încă frumos, dar trădând o mare fragilitate – unui ibovnic tânăr, destul de grosolan în felul în care face dragoste, dând întâietate propriei plăceri, respingând-o după împreunare.

Scena este grăitoare (sex și putere) și totuși această nouă Ecaterina seamănă, mai mult decât înainte, cu o femeie care încă mai speră să fie iubită...

Adâncit în gândul acesta, Oleg nu o vede pe Eva părăsind platoul și venind spre el. Probabil că regretă tonul aspru de adineaori.

— Bună idee chestia cu frescele erotice din alcov! M-au scutit de o încheștare sumo cu Mamonov. Partenerul lui Marilyn din *Unora le place jazzul* spunea că, atunci când o acoperea cu sărutări, se chinuia de parcă ar fi trebuit să-l sărute pe Hitler. Cu Mamonov însă, ținând seamă de corpolența lui de mamut, ar fi mai potrivită comparația cu Goering... Am recitat scenariul. Mai ales notițele dumitale de pe margine.